

Cyrille Offermans: 'Waarom ik moet liegen tegen mijn demente moeder.'

Uitgeverij Cossee BV en Cyrille Offermans, Amsterdam 2006 ISBN: 905936113X

Soort Boek: egodocument van een zoon over zijn dementerende moeder en haar omgeving die hij probeert te begrijpen. Uitgegeven onder de essayreeks van Cossee, waarin 'schandalig openhartige en radicaal eerlijke pogingen van korte, onderhoudende wandelingen van denken' worden gepubliceerd. Dit in navolging van Montaigne om 'iets te ontdekken over zichzelf, over de menselijke soort, over hoe we functioneren.' (zie opmerking vooraan).

Over de schrijver: Cyrille Offermans (1945) is essayist en publicist onder andere voor Vrij Nederland, de Groene Amsterdammer De Standaard en Raster waar hij lange tijd redacteur bij was. Hij schrijft veel over kunst en filosofie, maatschappelijk engagement, opvoeding en onderwijs, toneel etc.

Korte beschrijving: Het essay begint met een beschrijving van hoe Cyrille zijn moeder aantreft als hij op bezoek komt bij zijn moeder in het verpleeghuis. Zij zit in een hoek, met haar gezicht richting zijdeur, heeft geen gebit in, een bril van iemand anders op en zit onder de vlekken. Ze vraagt naar wat ze met die 5 dingen moet en de sherry (alle drinken noemt ze sherry). Navraag bij de verpleging levert op dat mevrouw haar gebit vanmorgen niet aan wilde, de kaken bleven stijf op elkaar. Cyrille legt uit hoe dat komt; 'Het ding' herkent ze niet meer als bij haar horend, is te lang uit geweest. Ze denkt ook steeds dat het oorlog is, gevangen genomen door de vijand en bewaakt.

Cyrille beschrijft vervolgens hoe het is begonnen, met - door hem pas later via notities herkende- vergeetachtigheid en wantrouwen bij iemand die nooit zo wantrouwig was. Hoe moeilijk het was om daar mee om te gaan, ook omdat het door hen niet werd herkend als passend bij de ziekte dementie. Hoe na verloop van tijd opname onvermijdelijk werd, omdat zelfs met hulp van dagopvang de gevaren binnenshuis te groot werden als ze alleen bleef. Hoe haar binnenwereld desintegreerde, maar een aantal zaken lange tijd goed bleven (puzzelniveau, liedje over Lilly Marleen, waarvan hij niet eens wist dat ze het kende). Hij beschrijft eerlijk over gevoelens van falen van de omgeving, problemen die blijven of groter worden (alcoholgebruik), waar ze oplossingen voor proberen te verzinnen die uiteindelijk niet lukken. Het idee (de hoop?) dat de opname in het verpleeghuis wellicht niet zo lang zal duren. En dan overschrijdt zijn moeder ruimschoots de gemiddelde leeftijd waarbinnen dementerende mensen sterven. Die is namelijk 2 jaar.

Kortom de eerlijkheid en oprechtheid die Cyrille ons belooft bij de inleidende woorden worden ons ruimschoots gegeven, met liefdevolle beschrijvingen, waardoor een poging om 'de schijnbaar betekenisloos geworden uitingen als zinvol en menselijk te duiden', goed lukt. (zie achterflap).

Wat viel op: Alle boeken over dementie worden -noodgedwongen- door familieleden of verzorgers geschreven. Dat maakt deze rubriek egodocumenten anders. Dit is, net als de poging van Stella Braam, Wim Jungman en de roman 'Hersenschimmen' van Bernlef, een poging om de beleefde wereld van de dementerende zo goed mogelijk te beschrijven. Met oog voor de machteloosheid van verzorgenden en omgeving die waarschijnlijk nooit geheel mee kunnen gaan in die wereld, zelfs niet in een constante een op een verzorgingsrelatie. Dat het een eerlijk boek is, waarin problemen met tekortschieten worden besproken.

Citaten:

Pag. 78-79 'Mijn moeder zag in een willekeurige vreemde zonder aarzelen een van haar zussen of dochters, op foto's herkende ze niemand, ook zichzelf niet, maar de stemmen van haar kinderen of verwanten identificeerde ze onmiddellijk.

Opmerkelijk waren ook nog altijd de ruïneuze resten van haar talige competentie. Tot zinnige uitspraken –syntactisch, logisch, referentieel- was ze, anders dan reactief, niet meer in staat, maar reflexmatig beschikte ze nog altijd over een ruime voorraad woorden en andere geluiden.'

Pag. 84-85 'De bewoners komen hier binnen als tachtig- of negentigjarige, niettemin worden ze meestal behandeld alsof ze geen verleden hebben. Ik heb maar een paar verpleegsters meegemaakt, die mijn moeder, ondanks alles, als individu zagen, als iemand met een eigen geschiedenis en met specifieke uitdrukkingvormen. Een van hen was afkomstig uit Polen en -waarschijnlijk niet toevallig- de dochter van een traditionele kleine boer..... varkens, koeien hun eigen, onverwisselbare geluiden maakten..... geleerd die geluiden precies te onderscheiden. Dat kwam haar nu goed van pas..... juist deze Poolse vrouw op de hoogte was van de nodige biografische gegevens..... haar kennis opgedaan uit een plakboek dat we voor mijn moeder hadden gemaakt.....Wij hoopten dat de verpleegsters daar af en toe samen met haar in zouden bladeren. De Poolse was de eerste en bleef de enige..

Recensies: Van zeer nabij beschrijft Cyrille Offermans in zijn essay "Waarom ik moet liegen tegen mijn demente moeder" de lotgevallen van zijn oude, dementerende moeder. Hoe het begon, met vergeetachtigheid en wantrouwen en hoe moeilijk het was de wereld zo aan haar uit te leggen, dat ze haar oriëntatie en houvast weer terug kon vinden.

Zie : <http://www.literairnederland.nl/web/news/newsoverview.aspx?archief=1>
en <https://dementienl.wordpress.com/> Aniek Kramer:

Hoe zijn moeder slordiger wordt:

'Vroeger deed mijn moeder haar gebit altijd uit voor ze naar bed ging. Ik had het wel vaker op de badkamer in een glas water zien dobberen, tweedelig, als ik haar welterusten ging zeggen, vroeger al, als puber. Maar de laatste tijd deed ze het nog maar zelden uit, wist ik. Ze was in alle opzichten slordiger geworden, ook en vooral - en het meest hinderlijk en beschamend - op het gebied van de lichaamsverzorging.'

Hoe haar karakter verandert:

'En nu ze de oorzaken van haar onvrede niet meer kende, was het indirecte protest, de kont tegen de krib, de obstinate weigering, nog zowat het enige expressiemiddel dat haar restte.'

'Mijn moeder hield vroeger van gezelligheid, ik geloof niet dat ik overdrijf als ik haar een gezelligheidsdier noem, ze kon kletsen als de beste maar zeker zo goed luisteren, nu sprak ze alleen nog maar in monologen. Weliswaar doorspekte ze haar zinnen met vragen, maar in mogelijke antwoorden leek ze nauwelijks nog geïnteresseerd.'

Hoe hij denkt dat het voor haar is:

'Ze stond er wel alleen voor. Niemand kon in haar hoofd kruipen en voelen wat zij voelde. Niemand kon zelfs niet voor één ogenblik, het duister peilen waarin ze zich voortbewoog, waarin ze radeloos naar de woorden zocht voor de dingen waarvan ze ook niet meer wist wat ze ermee

aan moest, wat 'we' ermee aan moesten.

(Over zijn moeders tas) 'Maar het ging niet om de inhoud. Mijn moeder kon haar tas niet missen. Het was haar enige houvast, afgezien van haar kleren het enige voorwerp dat haar nog verbond met de tijd voor de oorlog.'

Hoe opvalt hoe slecht het eigenlijk met haar gaat:

'Als virtuoze in het verdringen van problemen en het camoufleren van ongemak was ze er tot dan toe in geslaagd haar geheugenverlies voor ons goeddeels verbogen te houden.'

'...en dat het niet goed ging met mijn moeder. Dat ze hulp nodig had. Maar dat ze geen hulp kon verdragen. Dat ze zich vreselijk alleen moest voelen. Maar dat elk gezelschap haar irriteerde. Dat ze verlangde naar haar kinderen. Maar dat haar kinderen veranderd bleken in boze stiefouders.'

'Dat was het grootste probleem: mijn moeder kende geen routines meer. Alles ging stroef, elke handeling liep alsof ze haar voor het eerst uitvoerde...'

Hoe om te gaan met zijn moeder die weer gelovig wordt, die meer drinkt dan goed voor haar is, die onophoudelijk praat. De kerk wordt ingeschakeld voor een geschreven verklaring, zodat ze kan lezen dat ze voor de kerkdienst mag eten. De sherry wordt aangelengd met water, omdat het verstoppert niet werkt.

Hoe hij er zelf mee om wil gaan:

'Mij leek het uiteindelijk humaner haar niet meer voor vol aan te zien. Hooggespannen verwachtingen bewezen haar geen eer, ze maakten het alleen maar erger. Een zekere meegaandheid leek me verstandiger.'

Over op bezoek gaan bij zijn moeder in het verpleeghuis:

'Ik durfde niet naar binnen te gaan, bang dat mijn moeder me niet meer zou laten gaan.'

'Wist ik jarenlang niet in welke toestand ik haar zou aantreffen, nu is de kans groot dat het wel meevalt, nou ja, dat er in haar deplorabele situatie een zekere continuïteit, dus ook een zekere gewenning is ingetreden.'

En het boek eindigt liefdevol: 'Ik nam een hand van haar vast, ging vlak bij haar zitten. Zachtjes zongen we *Lili Marleen*, het lievelingslied van alle mentale deserteurs. Een paar minuten later was ze weer rustig. Kom, zei ze, we gaan naar huis.'